

AUGUST AHLQVIST

SÄKENIÄ,
KOKOUS
RUNOELMIA

August Ahlqvist
Säkeniä, Kokous runoelmia

http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=24175148

Säkeniä, Kokous runoelmia:

Содержание

AUGUST AHLQVIST (OKSANEN)	4
SÄKENET	32
I	34
Savolaisen laulu	34
Suomen valta	37
Sotamarssi	39
Unelmia	41
Miksikä aina suret?	44
Suomalainen sonetti	46
Silloin saisi Tuoni tulla	47
Tuopa tuopi tuiman tunnon	48
Unna vuonna 1853	51
Kuin 1734 vuoden laki tuli	54
uudestaansuomennettuna ulos	
Äitillä on nälkä	56
Eräs nälkätalven kuvia	58
Valtiollista	60
Meidän vieraissa-käynnit	63
Конец ознакомительного фрагмента.	67

August Ahlqvist

Säkeniä, Kokous runoelmia

AUGUST AHLQVIST (OKSANEN)

7/8 1826 – 20/11 1889

August Engelbrekt Ahlqvist syntyi Kuopiossa 7 p. elok. 1826 ja suoritti samassa kaupungissa koulunkäyntinsäkin, jonka jälkeen hän v. 1844 tuli ylioppilaaksi.

Pohjois-Savo, tuo jylhän-ihana seutu, jossa Suomen kieli kaikuu puhtaimpana ja luonnonraittiimpana, täynnä kuvia ja käänteitä, oli siis August Ahlqvistin synnyinseutu, se painoi leimansa hänen olentoonsa, hänen runoilijasieluunsa. Köyhä ja halpa oli hänen kotinsa, mutta puutetta, vastuksia ja ponnistuksia pelkäämättä työskenteli nuorukainen opin ja sivistyksen valosta osalliseksi päästäkseen.

Se aika, jolloin Ahlqvist lapsesta varttui nuorukaiseksi, se oli itsetietoisien Suomen kansankin nuoruuden aika, kansallisen keväimen ensi koitteen aika. Ensimmäiset herätyshuudot olivat kuuluneet unesta valventaaksensa, ensimmäiset keväiset säteet alkoivat luminietoksia sulatella. Ahlqvistkin tunsu povenssa lämpiävän ja paisuvan, hänkin tahtoi jotakin tehdä kansansa

valistuksen hyväksi. Vielä koulun penkeillä istuen hän alotti kirjailijatoimensa kääntäen suomeksi Platoun yleisen maantieteen nimellä "Geografia eli maanopas", joka ensimmäinen suomenkielinen maantiedon oppikirja painettiin Kuopiossa v. 1844. Tätä kirjaa täydensi seuraavana vuonna ilmestynyt hänen toimittamansa Wingen historian suomennos "Yleinen historia lyhykäisesti Suomen kansalle". Mutta eipä hän tyytynyt yksin tähän. Hän tahtoi osottaa suomen kielen kykenevän myöskin korkealle kaikumaan jaloimmassa kielellisessä muodossa, runoudessa. Snellmanin Saimassa hän v. 1845 alkoi julkaista käännöksiä Runebergin, Franzénin, Tegnérin ja Stagneliuksen runoista ja samaan aikaan hän myös antoi ulos eri kirjana käännöksen Runebergin runokihermästä "Idyll och epigram" nimellä "Runoelmia" sekä "Pilven veikon" Savo-karjalaisten "Lukemisissa Suomen kansan hyödyksi". Niin ikään hän käänsi kaksi Almqvistin novellia: "Grimstahamns nybygge", joka nimellä "Putkinotkon uudispaikka" ilmestyi samoissa "Lukemisissa", sekä "Kapellet", joka painettiin "Annikka" -nimiseen kaunokirjalliseen sarjaan.

Suomen kieltä oli näihin asti perin vähän käytetty yhteiskunnallisissa ja valtiollisissa asioissa. Tällä alalla tietä raivaamaan astui v. 1847 uusi sanomalehti "Suometar", jonka kirjoittajiksi mainittiin "oppivaiset A.E. Ahlqvist, D.E.D. Europaeus ja P. Tikkanen ja Kandidati A. Wareljus".

Sanomalehtien sisällys siihen aikaan oli toisenlaista kuin nykyään, ne kun enemmän käsittelivät kirjallisia asioita kuin

varsinaisia päivänkysymyksiä, mutta Suometar uskalsi tätäkin alaa kosketella. Mitä laatua se isänmaallinen ja kansallinen innostus oli, joka eli Suomettaren nuorissa toimittajissa ja heidän lähimmässä piirissään, osottaa muun muassa eräs asiakirja, jonka löysin Ahlqvistin jälkeensä jääneestä perusta, ja jonka sen valaisevaisuuden vuoksi pyydän saada tähän painattaa. Se on kirjoitettu suomeksi ja ruotsiksi rinnakkain Kaarle Collanin kädellä, ja nähtävästi on ollut tarkoitus perustettuun liittoon hankkia useampia jäseniä.

Me olemme surkialla mielellä ja katkeralla tunnolla havaineet, miten hitaasti, kituen ja raskailla askelilla Suomen kieli ja Suomalaisuus edistyvät, niin koko sivistyneessä säädyssä yleisesti, kuin meidän Suomen sivistyvän nuorison joukossa olleti'kin. Me tiedämme, Isänmaan ja Äitinkielen pyhän asian tuskin koskaan tästä jokaista niiden totista ystävää itkettävästä tilasta jaloksi ja varmaksi tiedoksi kiihtyvän, ell'ei se ensimmäiseksi syty nuorten ehkä vielä saastuttamattomissa sydämissä. —

Lujalla toivolla, ja vahvalla rakkaudella päätämme siis me, Suomen Korkia-Opiston nuorukaiset, vieraan kansallisuuden vallasta pelastaa itsemme ensimmäiseksi ja sitten toisillinkin avittavan käden osottaa. Tätä tarkoittaessamme näemme siis ensimmäiseksi tarpeeksemme:

Suomen kielen Opinnan niille, jotka kova onnensa teki oikiassa Äitinkielessänsä vieraiksi, niiltä jotka jo sen ovat tiedoksensa voittaneet.

Tämä olkoon ensimmäinen velvollisuutemme, johon on

paikalla tartuttava. Siitä seuraa:

Suomen kielen käytäntä ja Ruotsin kartanta, niin keskenämme kuin kaikkein muidenkin kanssa, joiden vaan luulemme puhettamme ja kirjoitustamme tajuavan. —

Me Äitinkieltä osaavat tahdomme kaikki lupaukset *heti täyttää*, me toiset vielä äkkinäiset *niin pian*, kuin vaan ensimmäisen lupamme olemme saaneet johonkin määrään täyttäneeksi. —

Me tahdomme valon maassamme voittavan.

Sentähden on ja pitää olla meidän velvollisuus, kaikilla neuvoilla, ja aina kussa vaan kätemme käypi, valkeuden levittäminen rahvaalle, ja isänmaanlemmen sekä kansallisen sivistyksen nostaminen.

Tämä on meidän luja liittomme, tämän lupaamme sen meille kalliin tarkoituksen pyhässä nimessä, ja tästä ei ole meitä mikään matkalla kohtava este vierauttava. —

Helsingissä. 28:na päiv. Maaliskuussa v. 1847.

Aug. Ahlqvist. Karl Collan. Andreas Wareljus.

Aksel Aspelund. Fredr. Polén. D.E.D. Europaeus.

P. Tikkanen. Oscar Toppelius. Aug. Schauman.

C. F. Forsius. Nestor Tallgren.

On todella liikuttava nähdä sitä reippautta ja tulevaisuuteen luottamista, jolla nämät nuorukaiset esiintyvät. He kuvittelivat vastuksia paljoa pienemmiksi kuin ne tosiasiaassa olivat. He eivät osanneet aavistaa, kuinka suuri tavan voima oli puhekielen määrääjänä. Ja lisäksi tuli se seikka, että

suomea siihen asti perin vähän oli viljelty sivistyksen kielenä sekä puheessa että kirjoituksessa. Suomalaista kirjakieltä, sanan ankarimmassa merkityksessä, ei vielä ollut olemassa. Työskenteleminen kansanomaisemman, eri murteita yhdistävän, sivistyksen tarpeihin käyvän kirjakielen muodostamiseksi oli silloisen polven tärkeimpiä tehtäviä.

Mutta tämmöinen kirjakielen muodostaminen vaati siltä, joka suomeksi tahtoi kirjoittaa, varsinaista kielentutkimusta, ja tälle alalle siihen aikaan yleensä kääntyikin positiivinen työ kansallisen asian eteen. Ahlqvist alkoi niin ikään suomen kieltä tieteellisesti tutkia, ja pian oli runoilijanalku päättänyt antautua kokonaan tieteen raskaaseen palvelukseen. Runotar, hänen ensi lempensä esine, sai tyytyä vain muutamiin harvoihin lomahetkiin.

Meidän maassamme kielen ja kansantiedon tutkimus heti aivan alusta ja aikaisemmin kuin muissa maissa kääntyi itse elävään lähteeseen. Kun meillä ei ollut mitään vanhoihin aikoihin ulottuvaa suomalaista kirjallisuutta, niin ei ollut mitään kiusausta kamariopintoihin. Ainekset Suomen kansan muinaiseen tietämykseen ja kielihistoriaan olivat kansan suusta koottavat. Lönnrotin esimerkkiä seuraten, jonka kanssa Ahlqvist jo ainakin v. 1845 oli kirjevaihdossa, hän jo nuorena ylioppilaana keräili runoja ja tutki murteita Karjalassa, Pohjanmaalla ja Vienan läänissä, tuoden matkaltaan saaliiksi muun muassa joukon vanhoja runoja, joita Lönnrot on käyttänyt Kalevalan uuteen laitokseen. Mutta vasta päästyään yliopistollisista

tutkinnoista vapaaksi hän alotti suuren matkansa, joka yhdellä lyhyellä väliajalla kesti vuodesta 1854 alkuun vuotta 1859. Aluksi hän kävi lähimpien heimolaistemme vatjalaisten luona Inkerinmaalla, virolaisten luona Viron- ja Liivinmaalla, ja vepsäläisten luona Aunuksen läänissä. Vasta tämän valmistuksen jälkeen hän läksi tutkimaan Volgan suomensukuisia kieliä, sekä opiskeli samalla myöskin sikäläisiä turkkilaisia kieliä. Matka ulotettiin aina Siperian raukoille rajoille saakka vogulin ja ostjakin kielen tutkimusta varten.

Mutta ei Ahlqvist unohtanut myöskään, kuinka tärkeä tiedemiehen valmistukselle europsalaisen tieteen oppiminen itse sen pesäpaikoissa on, ja sen vuoksi hän pari vuotta kotona oltuaan teki opintomatkan Tanskaan, Saksaan, Böhmiin ja Unkariin. Tähän matkat jäivätkin, ja Ahlqvist oli täysivalmiina jakelemaan oppia yliopiston nuorisolle, julkaisemaan tieteelliselle maailmalle matkansa saaliita. Kaksi kertaa kuitenkin vielä pitkän väliajan kuluttua, vv. 1877 ja 1880, hänen matkaintonsa tempasi hänet mukaansa ja saattoi hänet vielä lähtemään Siperiaan uudistamaan ja täydentämään vogulilaisia ja ostjakkilaisia tutkimuksiansa.

Erittäin viehättävää olisi seurata tutkijaa näillä matkoilla, jotka niihin aikoihin olivat paljoa vaivalloisemmat kuin nykyään, nähdä kuinka hänen silmänsä on terävä havaitsemaan kaikkea mikä tiellä eteen sattuu, ei yksistään kieltä, ja kuulla hänen kertoilevan havainnoltaan. Meillä ei kuitenkaan tässä ole tilaa eikä tilaisuutta sitä tehdä, eikä kukaan

voisikaan lyhyellä esityksellä korvata tutkijan omaa opastusta. Hänen teoksensa "Muistelmia matkoilta Venäjällä vuosina 1854-1858", ensimmäinen suomenkielinen matkakertomus, on kirja, jota vielä meidän päivinämme mielenkiinnolla lukee. Hänen siperialaisia matkojansa voimme seurata "Unter den Wogulen und Ostjaken" (1883) nimisestä teoksesta, joka sisältää paljon erittäin hupaisia kansatieteellisiä tietoja ja kuvia, mutta joka valitettavasti ei ole suomeksi ilmestynyt.

Ahlqvistin tieteelliset teokset, jotka osittain sisältävät tuloksia hänen matkoiltaan, osittain ovat yhteydessä hänen yliopistollisen opettajatoimensa kanssa, eivät saata tulla tässä tarkemman esittelyn alaisiksi. Yleiskatsauksen vuoksi tahdomme kuitenkin tärkeimpiä niistä huomauttaa.

Suurelta matkaltaan välillä kotona ollessansa hän jo julkaisi Tiedeseuran toimituksissa vatjan kieliovin, kielennäytteitä ja sanaston (1856) sekä Suomi-kirjassa esityksen "Viron nykyisemmästä kirjallisuudesta". Vasta varsinaisesti kotiin palattuaan hän saattoi julkisuuteen vepsäläiset muistiinpanonsa (1861), Lönnrotin julkaisemien täydennykseksi. Jo sitä ennen hän oli dosenttiväitöksessään (1859) esittänyt alun mordvalaisia tutkimuksiaan. Itse pääteos, moksha-mordvan kieliooppi, kielennäytteitä ja sanakirja, ilmestyi kahta vuotta myöhemmin saksaksi; se julkaistiin Pietarin tiedeakatemian toimesta ja se tuotti tekijälleen puolet Demidovin palkintoa. Hänen Unkarin-matkansa yhteydessä on tutkimus suomen ja unkarin kielen sukulaisuudesta (1863). Samana vuonna Ahlqvist

nimitettiin suomen kielen ja kirjallisuuden professoriksi, ja samalla keskeytyi matkan tulosten toimittaminen ja julkaiseminen vuosikausiksi. Vasta v. 1880, hänen kolmannen Siperian-matkansa jälkeen, ilmestyivät pohjois-ostjakkilaiset kielennäytteet ja sanasto.

Kun Ahlqvist v. 1888 oli päässyt aikaa surmaavista virkatoimistaan, joita hänellä oli ollut professorina, tiedekunnan dekaanuksena ja yliopiston rehtorina, niin hänellä oli aikomus ryhtyä suorittamaan niitä monia kokoelmia, joita matkoilla oli karttunut. Mutta pitkälle hän ei suorittamistyössä ehtinyt, ennenkuin kuolema, arvaamattomaksi vahingoksi tieteelle, hänen työnsä ainaiseksi katkaisi. Suorittamatta ja julkaisematta jäivät laajat tieteelliset keräelmät. Pieni osa näistä on hänen kuolemansa jälkeen painettu, ja toivottavasti voidaan vastaisuudessa saattaa hänen tärkeimmät suomalais-ugrilaiset ja turkkilais-tatarilaiset aineksensa julkisuuteen. Mutta jokainen asianymmärtäjä tietää, ettei toinen milloinkaan voi toisen aineksia suorittaa samalla tavoin kuin tutkija itse on tarkoittanut.

Syynä siihen, että nämät runsaat ainekset jäivät suorittamatta, olivat, niinkuin viitattu, ne velvollisuudet, jotka seurasivat suomen kielen ja kirjallisuuden professorinvirkaa. Puhumatta virkatointen tuottamasta häiriöstä tuli Ahlqvistin varsinaiseksi velvollisuudeksi tästä lähtien etupäässä käyttää aikansa työhön suomen kielen tutkimista ja sen sivistyskieleksi kohottamista varten.

Niistä töistä, jotka ovat välittömässä yhteydessä Ahlqvistin

yliopistollisen opetustoimen kanssa, ovat ensi sijassa mainittavat hänen suomen kielioppia koskevat tutkimuksensa. Näistä ensimmäinen oli "Suomalainen runous-oppi kielelliseltä kannalta", jolla hän saavutti professorinviran ja joka oli ensimmäinen täydellinen esitys vanhan suomalaisen runon mitasta ja kaunistuskeinoista sekä käsitteli myös uuden elikkä taiderunouden sääntöjä. Luennoillansa hän heti ryhtyi esittämään järjestelmällistä suomen kielioppia, josta hän vihdoinkin antoi ulos ensi osan v. 1877 nimellä "Suomen kielen rakennus, vertaavia kieliopillisia tutkimuksia". Teoksen nimi osottaa, että tässä teoksessa ei enää, niinkuin meillä ennen oli ollut tavallista, esitystä supistettu vain yhden kielen piiriin, vaan oli etsitty selvikettä vertauksista sukukielten kanssa. Ahlqvist olikin jo heti alusta suomen kielen yliopistollisen opetuksen alaa laventanut, ottamalla sen piiriin lähimmät sukumurteet, joiden oppimisen hän oli tehnyt mahdolliseksi julkaisemalla "Suomalaisen murteiskirjan" (1869). Mainittua "Suomen kielen rakennusta" ilmestyi vain ensi osa, joka sisälsi nimisanojen synnyn ja taivutuksen sekä runo-opin. Suomen kielen rakennuksen jatkoa, äänneoppia, oli vainaja vähää ennen kuolemaansa ryhtynyt valmistelemaan, mutta ei ollut saanut aivan valmiiksi enempää kuin muutamia sivuja. Muut tämän teoksen osat eivät ole painokunnossa: ne ovat osittain luentojen muodossa, osittain vain ainekokoelmina. – Suomen kielen tutkimusta ja käytäntöä koskevia kysymyksiä varten perusti Ahlqvist v. 1871 erityisen äänenkannattajan

"Kielettären", joka seitsemässä ilmestyneessä vihossaan sisälsi tutkimuksia, arvosteluja sekä tieteellisistä teoksista että myös suomenkielisestä kaunokirjallisuudesta, tietoja, muistutuksia ja ohjeita, ja joka on paljon vaikuttanut suomen kielen viljelykseen. Melkein kaikki kirjoitukset siinä ovat toimittajan kirjoittamia.

Yksi tutkimusala, joka Ahlqvistia aina suuresti miellytti ja josta hän jo heti alussa alkoi yliopistollisia luentoja pitää, oli sivistyssanojen tutkimus, ja sen hän teki jo ennen kuin tunsikin sivistyssana-tutkimuksia indoeurooppalaisella alalla. Tavallaan Porthanin alulle panemaa työtä jatkaen alkoi Ahlqvist suomalaisella alalla käyttää sivistyssanoja, s.o. niiden esineiden nimiä, joita ihminen on keksinyt pyrkiessään luontokappaleen kannalta ylemmäksi, suomalaisten muinaisen sivistyshistorian selvittämiseksi. Tutkimustensa tulokset hän esitti teoksessaan "Länsisuomalaisten kielten sivistyssanoista", joka ilmestyi sekä ruotsiksi (1871) että saksaksi (1875) ja on herättänyt ehkä suurempaa huomiota kuin mikään muu hänen tieteellisistä teoksistaan.

Vihdoin on vielä aine, jota suomen kielen ja kirjallisuuden professori ei voi jättää silmällä pitämättä, ja se on *Kalevala*, ja tämä olikin alusta alkaen Ahlqvistilla yhä palaavien luentoaineiden joukossa. Käsitystään ja mielipiteitään hän kuitenkin alkoi julkaista vasta sen jälkeen kuin Kalevalakysymys, etenkin Julius Krohnin tutkimusten kautta, oli tullut tavallaan tieteelliseksi päivänkysymykseksi. Ensimmäinen tälle alalle kuuluva kirjoitus, "Tutkimuksia Kalevalan tekstissä

ja tämän tarkastusta", ilmestyi kutsumuskirjana 1886 v: n maisterin- ja tohtorinvihkiäisiin ja sen tarkoituksena on esitellä niitä Lönnrotin Kalevalassa tavattavia "pihtien pitämiä", joista hän jo monesti oli luennoilla huomauttanut, mutta joita hän arkatuntoisuudesta ei tahtonut tuoda julkisuuteen ennen kuin Lönnrotin poismentyä. Seuraavana vuonna ilmestyi "Kalevalan karjalaisuus", jossa tekijän kannalta on vastattu kysymyksiin: "kutka ovat Kalevalan laulaneet ja missä on tämä tapahtunut?" Niinkuin tunnettu on tämä teos etupäässä tähdätty Julius Krohnin esittämää käsityskantaa vastaan.

Me olemme täten lukijan mieleen palauttaneet Ahlqvistin tieteellisen toimen tärkeimmät hedelmät. Lukija on huomannut, että tahallamme olemme pidättyneet kaikesta erityisten teosten arvostelusta. Erityiskohtainen arvostelu ei tässä tilaisuudessa olekkaan paikoillaan; muutamilla yleisillä sanoilla huomautettakoon hänen tutkimuksensa ansioita ja puutteita.

Suomalais-ugrilaisella alalla on August Ahlqvistin pääansio että hän ensimmäisten joukossa on hankkinut tutkimukselle aineksia itse elävästä lähteestä, suomalais-ugrilaisten kansojen omasta keskuudesta. Ja mitä tulee varsinaiseen ahtaampaan suomen kielen tutkimukseen, niin täytyy tunnustaa, että se Ahlqvistin sille alalle kääntyessä oli jotenkin alkuperäisellä kannalla. Ja ajatelkaamme vain, mihin surkeaan tilaan asiat olisivat joutuneet, jos Ahlqvistia ei olisi ollut. Ainoa, joka Ahlqvistin kanssa pyrki suomen kielen professorinvirkaan, oli Gottlund. Joka vähänkin tuntee Gottlundin tieteen laatua, tietää

että Gottlundin pääsy tähän virkaan olisi ollut surmanisku kaikelle tieteellisyydelle tällä alalla, Se olisi samalla tuottanut häiriötä ja vahinkoa kehittymässä olevalle kirjakielelle, jos kielessä korkeinta opetusta antamaan olisi tullut mies, joka tahtoi hävittää edellisten aikojen työn murteita yhdistävän kirjakielen aikaansaamiseksi, edellyttäen nimittäin että Gottlund tässä virassa olisi voinut jotakin mielipiteidensä hyväksi vaikuttaa. – Ahlqvistin suomen kielen tutkimuksilla oli aina tavallaan käytännöllinen päämäärä. Hänellä ei ollut pääasiana kielihistoriallinen tutkimus, miten kielenmuodot ovat syntyneet ja kehkeyneet, vaan hän tahtoi selvittää, mitkä muodot verrattuina kielessä vallitseviin "lakeihin" ja sananjohtoon olisivat katsottavat oikeiksi ja kirjakielessä käytettäviksi. Ja hänen vaikutuksensa suomen kirjakielen muodostukseen, joka on sangen suureksi arvattava, se on yleensä katsoen vienyt kehitystä oikeaan suuntaan, jos kohta emme tätä nykyä voikkaan hänen teoreettista oikeakielisyyskantaansa hyväksyä.

Yhtä rehellisesti kuin tunnustamme Ahlqvistin tieteellisen työn ansiot, yhtä vilpittömästi meidän tulee myöntää sen puutteetkin. Päävaillinaisuus hänessä oli se, että hän katsoi saattavansa olla muutamista seikoista kokonaan lukua pitämättä. Esimerkiksi sivistyssana-teoksessaan hän aivan täydellisesti jättää huomioon ottamatta tanskalaisen kielentutkijan V. Thomsenin tätä alaa koskevat ja suorastaan epookin-tekevät tutkimukset. Ei hän mainitse hänen nimeään ja muutamista kohdista tuntuu siltä kuin hän tahallaan olisi jättänyt teoksen

lukematta. Samantapainen on laita Kalevalan-tutkimuksissakin. Hän ei tahtonut panna mitään arvoa Kalevalan toisintoihin. Ensimmäisessä tälle alalle kuuluvassa teoksessaan hän sanoo, että "Kalevalan käsikirjoitusten ulos-antaminen edellyttää sen olettamuksen, että Lönnrot niitä käyttäessään ehkä ei ole niitä kaikin puolin taitavasti käyttänyt" ja toisessa hän mainitsee matkallansa v. 1864 kuulleensa Kalevalan runoja ja saaneensa kirjaan pannuksi muutamia "oikeitakin s.o. semmoisia, jotka Lönnrotille kelpasivat Kalevalan 2: seen laitokseen pantaviksi." Hän siis pitää painettua Kalevalaa tutkimuksen varsinaisena kanonina, ensinkään ottamatta huomioon sitä, että n.s. toisinnot ovat ainoat, jotka semmoisenaan ovat todellista kansanrunoa. Saman ominaisuuden seurauksena oli, että hän oli valmis sanomaan jostakin kieliseikasta "niin ei missään sanota", ottamatta lukuun niitä oikeitakin ilmoituksia, joita muut tekivät.

Se on sanalla sanoen jonkinmoinen tyyneyden puute arvostelussa, joka hänellä oli suurimpana hättanaan. Arvostellessaan suomalaista kirjallisuutta hän epäilemättä useissa tapauksissa oli oikeassa, mutta hän menetteli tässä toimessa varsin kovakätisesti. Hän sanoo Suomen kirjallisuuden "puutarhurina" paljonkin käyttävänsä kirvestä "milloin ne pahat kannot ja se kelvoton vesakko, joka sen alalla vielä tavataan, eivät tottele hienompaa asetta. Pitääpä sitä toisinaan käyttää kirvesvarttakin, kuin ei muuta astalota satu olemaan käsillä, ja sillä mutkia pillomus-eläimiä, jotka tunkeutuvat tonkimaan tarhan viljamaata". Viimeisinä vuosinaan Ahlqvist kuitenkin oli

tullut arvosteluissaan paljoo tyynemmäksi ja lempeämmäksi kuin ennen.

Joka tapauksessa August Ahlqvistin elämäntyö on niin runsas panos tieteen aarreaitaan, on vaikuttanut niin suurta edistystä suomalaisen tieteen alalla, että tämä tiede aina on hänen nimeänsä säilyttävä loistavimpien nimiensä joukossa. Hänen oppilaansa aina pitävät kiitollisessa mielessä sen opin, jota hän opettajana ja johtajana yliopiston opetusistuimella ja perustamassaan Kotikielen seurassa on heille antanut. Kolmattakymmentä vuotta takaperin, jolloin hän tuli suomen kielen opintojen ohjaajaksi, ei ollut, niinkuin hän itse sanoi, "oppikirjoja eikä perinnäistä metodia". Hän nämät puutteet korjasi ja opinnot kohotti. Silloin vielä v. 1871 tapahtui, että suomen kieli kandidaattitutkinnossa lykättiin syrjään, niin että tutkittavat saivat sen vain ylimääräisenä lisäaineena ottaa tutkintoonsa. "Isku näytti ankaralta, mutta sanottavasti se ei kuitenkaan ole haitannut suomalaisia opinnoita, sillä nuorison rakkaus piti nämät yllä", niinkuin Ahlqvist itse lausui siinä juhlassa, jonka hänen oppilaansa hänelle pitivät hänen täyttäessään 60 vuotta.

* * * * *

Näiden rivien kirjoittaja näki ensimmäisen kerran Ahlqvistin Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran 50-vuotisessa juhlassa pidetyissä päivällisissä. Niissä pidettiin puhe Suomen

suurimmille elossa oleville runoilijoille Topeliukselle ja Oksaselle. Kun edellinen oli jättänyt puheenvuoron jälkimäiselle, niin tämä vastasi, että se on hänelle ylen suuri kunnia, että hänen maljansa juodaan yhdessä todellisen runoilijan kanssa. Hän ei milloinkaan ole pitänyt itseään runoilijana ("väärin! väärin!" huutoja). Hänen runoilunsa on ollut puhdas kielellinen yritys. Hän tahtoi koettaa käyttää Suomen kieltä eri runomitoissa, ja silloin tapahtui toisinaan, jatkoi puhuja leikkillisesti, "että runotar on iskenyt niskaan näin" (puhuja jymähytti kädellään niskaansa); "ja siten on syntynyt joskus joku hyväkin kappale, niinkuin 'Koskenlaskijan morsiamet'". Monessa muussakin tilassa hän on lausunut, ettei hänen runoiluansa saanut suureksi arvata, pannen aina pääpainoa tieteelliseen työhönsä.

Tunnettu on kuitenkin, että useimmat olivat toivoneet Ahlqvistista runoilijaa eikä tiedemiestä. Eräässä kirjeessä, jonka H. Kellgren v. 1847 kirjoitti Ahlqvistille Pariisista, hän nuhtelee Ahlqvistia siitä, että hän oli pitänyt erään varomattoman puheen, jonka vuoksi hän oli yliopistosta karkoitettu, sanoo ettei Ahlqvistilla ole oikeutta ajattele mattomuudella salvata edestänsä tietä, jolla hän epäilemättä on hyötyä tekevä, sekä jatkaa sen jälkeen:

Sinä olet syntynyt suomalainen, sinulla on syvä ja todellinen synnynnäinen tunne suomen kielen kauneudelle ja sisimmälle luonnolle, ja kyllin runollista aistia sen käsittelemiseksi. Seuraa tätä synnynnäisten

taipumustesi viittausta, aseta määräkseksi rikastuttaa suomalaista kirjallisuutta, ei kieliopillisilla kirjoituksilla, vaan elävällä käsittelyllä, aseta määräkseksi rikastuttaa sen niukkaa kirjallisuutta, muodostaa sitä aikamme aatteita esiintuomaan, niin sinulla on päämäärä kyllin korkea sen vuoksi uhrataksesi hetken pienet päähänpistot ja lämpöiselle sydämelle tavallisen uhmaamisen ja myrskyämisen halun. Sinä itse tiedät, ettet voi saavuttaa tätä päämäärää ilman todentekoa ja opinnoita, mutta se on kylläksi korkea ansaitsemaan tätä ponnistusta ja uhrautumista. Opi ennen kaikkea äläkä anna hetken menestyksen viekoitella itseäsi hedelmiä tuottavasta vakavasta toiminnasta.

Tunnettu on, että Snellmankin katsoi vahingoksi Ahlqvistin lopullista kääntymistä tiedemiehen tielle valittaen että "myös Ahlqvist nyt lopullisesti on tullut kieliopintekijäksi". Miten lieneekin, varma on ainakin, että Oksanen oli runon sukua, oli todellinen lyyrillinen runoilijaluonne. Hänen runoelmansa ovat ensimmäiset, joita sekä muodon että sisällyksen puolesta voipi katsoa varsinaiseksi taiderunoksi suomen kielellä, eikä kukaan myöhemmistä runoilijoista ole voittanut Oksasen runojen voimakasta ja koristelematonta kauneutta.

Useat Oksasen runoista ilmestyivät ensinnä sanomalehdissä. Ainoat runokokoelmat, mitä hän on julkaissut, ovat "Säkenien" molemmat "parvet", jotka myöhemmissä painoksissa ovat yhdistetyt yhteen. Ensimmäinen parvi "Säkeniä" ilmestyi v. 1860 ja jo v. 1863 siitä tuli toinen lisätty painos. V. 1868 julkaisi

runoilija "Säkenien" toisen parven ja v. 1877 molemmista parvista "vähennetyn ja enännetyn laitoksen", josta tarkalla itsearvostelulla oli vähempiarvoiset tuotteet pois karsittu. Tämä laitos on Säkenien varsinainen "normaalipainos", jonka mukaan Säkenien runoilija on arvosteltava. V. 1881 ilmestynyt uusi painos sisälsi vain muutamia lisiä, samoin kuin tähän painokseen, joka nyt lukijalle tarjotaan, on lisätty ne muutamit runot, jotka runoilija viimeisinä elinvuosinaan 1881:n jälkeen on sepittänyt. Runsas ei siis ole Oksasen runollinen tuotteliaisuus, mutta runoilija ei ole arvosteltava teostensa runsauden, vaan laadun mukaan.

Se maailmankatsomus, joka Oksasen runoissa esiintyy, on jossakin määrässä synkkä ja raskas, mutta se on samalla tosirunollinen. Syvä ja voimakas on aina hänen runonsa tunnelma, olipa sitten aihe otettu isänmaan yleisistä asioista, perhe-elämän altaasta piiristä tai runoilijan oman sydämen sisäisistä taisteluista.

Ensisijassa hänen laulujensa esineenä olivat isänmaa ja äidinkieli. Kukapa ei tuntisi "Savolaisen laulua" ja "Suomen valtaa"! Kansanlauluina ne ovat tunkeuneet jokaiseen Suomen mökkiin, edellinen Kaarle Collanin sävelillä siivittämänä, jälkimäinen itävaltalaisen kansanlaulun sävelen kantamana. "Suomen vallassa" runoilija kohottaa äänensä rohkeasti, toivoen suomen kielelle korkeata kaikua, mutta toisissa lauluissa on hänen mielensä äidinkielen alhaisen aseman vuoksi murheella täytettynä. Katsoessaan Suomen kansan kehityksen hitautta hän

tunsi toivottomuuden rintaansa turmelevan:

Tuopa tuopi tuiman tunnon.
Tuo ainakin mustan mielen:
Milloinhan sulavi Suomi.
Milloin Suomessa sydämet,
Konsahan kevät tulevi,
Konsa hanget lähtenevi
Suomen poikien povista,
Verestä viluisen kansan!

Sama suruisa tunnelma esiintyy runoissa "Miksikä aina suret?" ja "Silloin saisi Tuoni tulla", joissa hän lausuu silloin haluavansa Tuonen lepoon, kuin koittaa aamu.

– jona sais tuhatvuotisen huolien itkun
Suomeni sammuttaa, uutt' elämist' alottaa,

taikka silloin,

Kuin näkisin näännyksistä
Suomenmaani suoriavan.
Kuin kuulisin Suomen kielen
Suomen kaiken kansan suusta.

Kun nälänkauhut Suomea kohtasivat, niin hän kevättalvella
1868 tuskaisin sydämin laulaa isänmaalle, äidilleen:

Ees laulan torjuks' tuonen
Omalla kielelläs;

Jos auttais: sydänsuonen'
Puhkaisin mielellän';

Johtaisin suuhus johdon
Sulinta vertani,
Kuin tietäisin tään rohdon
Sun saavan terveeksi!

Mutta eipä hän kuitenkaan vain toivottomuuden säveliä
virittänyt, hän uskalsi myös maansa tulevaisuutta toivoa:

Niinkuin säen pilvistä pudonnut,
Sadettenkin alla sammumatta
Kyttemistään korvossa kytevi,
Salaisesti sammalikon alla
Kulkee mättähästä mättähäsen
Puiden juuret poltellen ja viimein
Ilmivalkeahan leimahtavi.
Siitä siirtyy, kiihtyy, laajenevi,
Yli maan ja taivaan liekki läikkyi,
Salon hongat maahan horjahtavat,
Kumohonpa kaatuu korpikuuset; —
Tällä lailla Suomen Suomalaisuus
Sydäimestä syttyy sydämehen,
Mielestä menevi toiseen mieleen,
Kunne yksi toivo, yksi tunne
Sydämessä kaiken kansan sykkää.

Siihen kunnioitukseen, jota 1869 v: n maisterit

osottivat hänelle valitsemalla hänet promotsioni-runoilijaksi, hän vastasi ihanalla runoelmalla, ensimmäisellä suomalaisella promotsionirunolla, jolla hän toi Suomen runottaren "Suomen suureen oppisalihin" vaatien sille siellä emännän sijaa. Tässä runossaan hän ennusti:

– nuo Dafnen seppeleetkin – Suloisin Suomen sanoin
painetahan Jo Suomen nuorukaisten kulmille.

Tämän ennustuksen hän itse seppelöitsijänä toteutti, hän samainen, joka yliopiston rehtorina on ensi kerran suomalaisella sanalla tervehtänyt yliopiston nuorisoa.

Lempirunoja ei Oksanen ole suurempaa määrää julkaissut eivätkä nekään, mitkä hän on kirjoittanut, ole hänen paraita tuotteitaan. Myöskään kertomarunoutta ei hän ole viljellyt; kertomarunouden ja lyriikan rajalla on kuitenkin hänen balladinsa "Koskenlaskijan morsiamet", joka on Oksasen runottaren ihanimpia luomia.

Niissä runoissa, jotka liikkuvat kodin piirissä tai jotka kuvaavat runoilijan oman sydämen mielialoja esiintyy usein surumielisyyttä, tyytymättömyyttä siihen, mitä oli aikaan saanut, niinkuin runoissa "Eräänä syntymäpäivänä", "Mun kesäni" ja "Kynälampi", monestipa syvää katkeruuttakin, niinkuin esim. runoissa: "Eräsnä katkerana hetkenä" tai "Lapsuuteni paikoilla". Ken on lukenut semmoiset runot kuin "Pikku Annan kuoltua" tai "Epäilijä" taikkapa "Sydämeni asukkaat" tietää, kuinka Oksasen koristelematon laulu oli omansa kuvaamaan miehekkään sydämen syvää tunnetta ja sen taisteluita. Hänen

sydämensä ikäänkuin pakeni maailman hyörinästä etsimään rauhaa runon ihanteellisissa maailmoissa. Ja tällöinen runneltu, puutteellisuuttaan tunteva ja tunnustava sydän se ohjasi Oksasen työtä, kun hän oli osallisena virsikirjan valmistamisessa Suomen kansalle.

Oksanen oli erinomainen taitaja runon muodon puhtaudessa ja klassillisessa kauneudessa. Hänen muodollinen etevyytensä tulee loistavasti esiin useissa käännöksissä, etenkin Schillerin "Laulussa kellosta", joka erittäin etevällä tavalla esittää suomeksi alkuteoksen moninaiset vaikeat runomitat. Hänen alkuperäisistä runoistaan tahdon muodollisena mestariteoksena erittäin huomauttaa runoa "Kerran viinikellarissa", joka muuten synkän humorinsa puolesta edustaa eri puolta Oksasen runoudessa. Muuten hänen humorinsa toisinaan, niinkuin "Kommissa", esiintyy pistävänä ivana ja satiirina.

Suorasanaista runoutta ei Ahlqvist ole sanottavasti viljellyt, vaikkapa kyllä hänen proosansa taiteellinen muoto, osuvat kuvat ja naulan kantaa tapaavat kansanomaiset käänteet aina todistavat runoilijan käsialaa. Mainitsemista ansaitsee hänen "Satunsa", tuo nuoren ylioppilaan liikuttava "kansatieteellinen unelma", jonka julkaisemista aikoinaan (Suomettaressa 1847) esim. Kellgren kirjeesssänsä pitää äärettömänä varomattomuutena ja joka luultavasti ainoastaan sen vuoksi, ettei sensori sitä käsittänyt, pääsi julkisuuteen. Hänen jälkeensä jääneistä papereistaan selviää, että hän nuoruudenpäivinä on kirjoittanut novellinkin, ensimmäisen ja ainoan novellinsa "Kolme joulua", josta Z.

Topelius v. 1847 on antanut lausunnon sen johdosta, että se oli annettu Savokarjalaiselle osakunnalle kilpikirjoituksena. Hän kiittää sitä, esittää sitä palkittavaksi, valittaen samalla ettei sitä milloinkaan voi painattaa. Arvattavasti syynä oli se, että novelli, niinkuin Topeliuksen lausunto osottaa, sisältää "knoppar af inhemsk satir – mot officerare och länsmän" (ivallisia letkauksia upseereja ja nimismiehiä vastaan)!

Oksasen runollisina opettajina ovat ensi sijassa olleet suomalaisen kansanrunouden ja Runebergin keskenään läheistä sukua olevat runottaret. Näiltä opittua nähtävästi on hänen selvä, puhdasluontoinen esitystapansa. Mutta itsenäinen runoilijahenki Oksanen sittenkin oli. Ei kuvausvoiman lento, ei näköalojen laajuus, ei kuvien loistavuus, ei ajatusten leimahtelevaisuus ole se, mikä on Oksasen runouden voimana, vaan sen voima on siinä, että hän on ihmissydämen, henkisesti rikkaan ihmissydämen runoilija. Todellisena, puhtaasti lyyrillisenä runoilijana hän on runoudessaan antanut lukijalle oman itsensä, oman ristiriitaisen sydämensä toiveet ja toivottomuuden, sen tunteet ja taistelut. Oksasen "Säkenet" eivät ole vain syttyneet ja sammuneet, vaan ne ovat myöskin sydämiä sytytelleet, saaneet

– laulun innon

Uutta, tulta leimuamaan

Sydämissä Suomalaisten

Yli kaiken Suomenmaan.

Hänen ikuinen ansionsa suomalaisena runoilijana on, että hän

ensi iskulla kohotti suomalaisen laulun tositaiteelliselle asteelle, voimme sanoa: vanhemman ruotsalaisen laulun tasalle.

Oksasen runous sallii meidän luoda katsauksen ihmissieluun, jonka olemnossa esiintyy äärettömän paljon viehättävää. Hän on itse laulanut:

Yks' perkele.
Yks' enkeli
Asuvat sydämessäni:
Ne taistelee
Ja kamppailee,
Yks' toistaan voittaa koittelee.

Ja tämä epäilemättä sisältää täyttä totta. Ahlqvist oli vastakohtien mies. Hänessä oli ikäänkuin kaksi olentoa, toinen karkea, kärtyisä, jokapäiväinen, toinen hienotunteinen ja hellä. Pinta, ulko-olento oli kova ja karkea, luotaan työntävä, mutta ken kerrankin sai luoda silmäyksen siihen lämpimään, suomalaiseen, vilpittömään sydämeen, joka piili kuoren alla, ei voinut olla tätä miestä kohtaan tuntematta kunnioituksen, jopa rakkauden tunteita. Hänellä oli voimakkaita intohimoja, joita hän ei aina kyennyt hillitsemään. Jokainen saattoi jo ensi kerran häntä nähdessään havaita, ettei hän ollut mikään jokapäiväinen henkilö. Harvoille oli suotu päästä häntä lähelle, mutta vieraampikin saattoi huomata hänen lujaa oikeudentuntoaan, hänen tarmokasta ja itsenäistä luonnettansa, jokaisen täytyi sanalla sanoen tunnustaa, että hän oli "kokonansa mies, mies

kerrallansa".

Tunnettu on, että Ahlqvist ensi ylioppilasvuosistaan alkaen oli suomalaisuuden innokkaimpia taistelijoita, niin myöskin että hän joksikin aikaa, kokonaan erkani muista, jotka suomalaisuuden hyväksi työskentelivät. Epäilemättä tähän eroon oli monta syytä, joita emme nykyään edes voi täydelleen arvostella. August Ahlqvist ei ollut varsinaisesti valtiollinen henkilö, ja hänen luonteensa oli siksi itsenäinen ja kulmikas, ettei hän suinkaan sopinut puoluemieheksi, puoluekuria noudattamaan, muiden mukaan taipumaan, vaan hän mielemmin jätti muut ja kulki omaa tietänsä. Hän itse sanoo:

"Hänen suurin vikansa on se, ett'ei hän ole antautunut tuon mainitun lipun [s.o. puoluelipun] alaiseksi. Vaan tätä hän ei ole parhaallakaan tahdollansa voinut. Hänen luonteessansa on ne, luultavasti moitteen-alaiset, omaisuudet, että hän pitää vähäisen kirjallisen toimintonsa täytenä todentekona eikä voi sitä antaa kenenkään aikeiden välikappaleeksi, ja että hän lausuu ajatuksensa suoraan ulos. Ilman sitä on hän aina pitänyt Suomen kielen asiata niin korkeana, että kaikki muu keinoileminen sen eteen kuin uskollinen ja hiljainen työnteke, joka paraiten sujuu, kuin sitä tekee yksinänsä ja oman vakuutuksensa mukaan, tuntuu hänestä sekä lapsekkaalta että irstaiselta. Huono lippukuntalainen, mokoma mies!"

Sitä paitsi hän epäilemättä toivoi, että suomalaisuuden asian ajaminen olisi voinut käydä ilman niin katkerata taistelua, kuin mikä oli alkanut. Hänestä jotkut suomalaiset taisteluinnossaan

eivät kylliksi tunnustaneet sitä etua, joka suomalaisilla oli ollut heidän yhteydestään ruotsalaisten kanssa. "Kyykäärmeet" kuiskivat eripuraisuuden sanoja Suomen kansalle, sen sijaan että ystävyyden pitäisi vallita suomalaisen ja ruotsalaisen välillä (runo "Valtiollista"). Runossaan "Päivä koittaa" hän huomauttaa:

"Katsokaa, kuin kaakkosesta uhkajaa
Paksu pilvi päivän rannan sammuttaa.
Päivän voittaa.

Meill' on vielä kesken paljo puhdetöitä,
Siksi älkää sammuttako kynttilöitä."

Tämä käsitys, että ruotsalainen sivistys, jota hän näillä "kynttilöillä" tarkoittaa, oli meille äärettömän tärkeä, tämä käsitys oli häneen juurtunut etenkin hänen laajoilla matkoillaan, joilla hän oli nähnyt heimokansojemme kansallista kurjuutta – sen hän on monesti lausunut ilmi, muun muassa promotsionirunossaan (vrt. myös runoa "Meidän vieraissa-käynnit"). Ja tämän sivistyksen hän katsoi velvoittavan suomalaisia kiitollisuudenvelkaan ruotsalaisia kohtaan, jota hän erittäin terotti mieleen Savonlinnan riemujuhlassa 1875 pitämässään puheessa. "Kiitollisuudenvelka" oli siihen aikaan valtiollinen mahtisana, jota käytettiin aivan toisessa mielessä, kuin mitä Ahlqvist tarkoitti, ja sen käyttäminen saattoi helposti sekä suomen- että ruotsinmieliset väärin ymmärtämään hänen kantaansa. Ahlqvist on kuitenkin samalla nimenomaan lausunut,

että tämä "kiitollisuuden-velka on suoritettava vain siten, että ruotsalaisille osotetaan rahtunen ystävyyttä ja kunnioitusta", lisäten että "nämät tunteet eivät estä meitä tekemästä työtä oman kielen ja kansamme kehkeyttämiseksi" (Uusi Suometar 1876, N: o 23). Tulee myöskin muistaa, että Ahlqvist oli kielimies ja että hänen nurjamielisyyteensä epäilemättä on vaikuttanut sekin, että suomalaisuuden johtajien käyttämä suomenkieli ei häntä tyydyttänyt, ja sen tähden hän katsoi heidän toimintansa kielen kehkeymiselle vaaralliseksi ja tahtoi "pelastaa kielen ja kirjallisuuden kelvottomien viljelijäin käsiin joutumasta". Tuskin on epäiltävää, että hänen erkanemiseensa myöskin vaikutti jonkinlainen syrjäyttämisen tunne, joka saattoi hänen valtavat intohimonsa kuohuksiin.

Oli miten olikin, meillä ei ole mitään syytä epäillä Ahlqvistin vilpittömyyttä, horjumattomuutta rakkautta isänmaata ja äidinkieltä kohtaan. Hänen toivojensa määränä pysyi aina viimeiseen hengenvetoon saakka se aika, jolloin

Yksi mieli ... yhdistävi
Henget keskenään nyt kiistäväiset
Yhdeksi lujaksi, sitkeäksi,
Sopusointuisaksi Suomenmaaksi.

Eräänä syksyisenä päivänä istui runoilija työpöytänsä ääressä tehdäkseen viimeisiä korjauksia runoelmaan, jonka hän tahtoi lähettää sävelillä siivitettäväksi. Se runoelma oli "Punkaharjun laulutytön laulu", yksi niistä uusista runoja, joita tämä Säkenien painos sisältää, runo, joka osottaa että runotar pysyi Oksasen ystävänä aina viime hetkeen saakka.

Juuri kuin runoilijan henki väikkyi ihanteiden maailmassa, juuri kuin Suomen ihanan luonnon sävelet kaikuivat hänen sielussaan, juuri silloin painoi Tuonen impi kylmän suutelonsa hänen otsallensa. Hän tunsu kuolonväristykset ruumiissaan, ja viiden päivän kuluttua, 20 p. marrask. 1889, oli henki jättänyt maallisen majansa ja kiittänyt ikuisiin avaruuksiin.

August Ahlqvist, A. Oksanen muutti pois keskuudestamme, – mutta hän ei kuitenkaan ole kuollut, sillä hänen työnsä elää, hänen muistonsa elää. Ja hänen muistonsa on semmoinen muisto, joka meitä kaikkia velvoittaa. Me kaikki Suomi-äidin pojat ja tyttäret yhdymme hänen Castrénista lausumiinsa sanoihin, jotka on häneen itseensä sovitettu:

Hälle patsaan nostamme, kuin lupaamme:
 Miehuudella lempiä synnyinmaata,
 Helleydelläpä hoitaa äidinkieltä,
 Kuin teki Ahlqvist.

E. N. Setälä.

SÄKENET

_Syksyn kolkko, synkkä ilta
Kattaa kaupungin ja maan,
Raskahasti rannan aalto
Vastaa kuusten huminaan.

Kuusten alla seisoo suojus,
Sepä kattotorvestaan
Sukkelasti suitsuttavi
Säkeniä ilmahan.

Säkenet ne säihkyellen
Tuulen kanssa tanssivat,
Heloittavat hetken aian,
Tuikahtavat, – sammuvat.

Lämmintä ei niistä lähde,
Valkene ei valju yö,
Mut ne kertoo, kuinka siellä
Ahkera on alla työ.

Kaikuvala kalkkehella
Seppä rautaa kuonnuttaa,
Painavilla palkehilla
Taaskin tulta tupruuttaa.

Säkeniä uusi sarja
Lentää yöhön sankeaan,
Kylän lapset seisottavat
Noita tuossa katsomaan.

Säkenell' ei pitkä kaari
Ole ilmatkkaan,
Tulen vaan saa syttymähän
Käyden tulta-ottavaan.

Näinpä, lauluni, sä lennä
Säkenenä säihkyten,
Nuorten mieltä miellytellen,
Sytytellen, sammuen.

Ehkä saisit laulun innon
Uutta tulta leimuamaan
Sydämissä Suomalaisten
Yli kaiken Suomenmaan._

I

Savolaisen laulu

Mun muistuu mieleheni nyt
Suloinen Savonmaa,
Sen kansa kaikki kärsinyt
Ja onnehensa tyytynyt,
Tää armas, kallis maa!

Kuin korkeat sen kukkulat,
Kuin vaarat loistoiset!
Ja laaksot kuinka rauhaisat,
Ja lehdot kuinka vilppahat,
Kuin tummat siimehet!

Sen salot kuin siniset on,
Puut kuinka tuuheat,
Ja kuin humina hongikon
Syv' on ja jylhä, ponneton,
Ja tuulet lauhkeat!

Ja kussa tähdet tuikkavat
Kovalla talvella,
Ja kussa Pohjan valkeat

Suloisemmasti suihkavat
Kuin Savon taivaalla?

Tok' yhtä vielä muistelen,
Sen suihke armaampi,
Se silmä on Savottaren,
Johonka taivas loistehen
Ja sinens' yhdisti.

Me emme liioin kerskuko,
Sanomme kumminkin:
Muu Suomi, ellys ilkkuko,
Jos meill' on hoikka kukkaro,
Jos köyhiks' keksittiin.

Useinpa pelto kultainen
Se sulla kellerti,
Kuin meidän vaivan, viljehen
Kumohon löi vihoillinen
Ja poltti tuhkakksi.

Ja monta kertaa sattui niin,
Kuin meitä vainot löit,
Kuin vaimot, lapset kaadettiin
Ja miehet sortui sotihin,
Sä rauhan leipää söit.

Jos kielin voisi kertoa
Näkönsä vanhat puut,

Ja meidän vaarat virkkoa,
Ja meidän laaksot lausua,
Sanella salmensuut;

Niin niistäpä useampi
Hyv' ois todistamaan:
"Täss' Savon joukko tappeli,
Ja joka kynsi kylmeni
Edestä Suomenmaan!"

Siis maat' en muuta tietää voi
Savoa kalliimpaa,
Ja mulle ei mikään niin soi
Kaikesta, minkä Luoja loi,
Kuin: "armas Savonmaa!"

Suomen valta

Nonse, riennä, Suomen kieli,
Korkealle kaikumaan!
Suomen kieli, Suomen mieli,
Niiss' on suoja Suomenmaan:
Yksi mieli, yksi kieli
Väinön kansan soinnuttaa.
Nouse, riennä, Suomen kieli,
Korkealle kaikumaan!

Suomalaisen kuokka, aura
Kyntäneet on Suomenmaan;
Kasvoi vehnä taikka kaura,
Maa on meidän perkamaa.
Kelläs täss' ois äänen vuoro
Meidän maata johdattaa?
Nouse siis sä, Suomen kieli,
Korkealle kaikumaan!

Suomalainen yksin kesti
Ruton, näljän aikana,
Yksin miekallansa esti
Vihoillisen maastansa;
Suomalain' siis yksin käyköön
Käsin ohjiin onnensa.
Nouse, nouse, Suomen kieli,

Korkealle kaikumaan!

Äänisjärvi, Pohjanlahti,
Auranrannat, Vienansuu,
Siin' on, Suomalainen, mahti,
Jok' ei oo kenenkään muun,
Sillä maalla sie oot vahti;
Älä ääntäs halveksu!
Nouse, riennä, Suomen kieli,
Korkealle kaikumaan!

Sotamarssi

(Porrassalmen tappelun muistoksi.)

Syttynyt on sota julma,
Vihan liekki leimuaa;
Punainen on Pohjan kulma,
Verta, tulta ennustaa.
Rientäkäämme, Savolaiset,
Sekä pojat Pohjolaiset,
Myös sä, kansa Karjalan,
Vihollista vastahan!
Meidän hurraa kankaat kaikuu,
Niinkuin tuhat ääntä ois,
Vaarat virkkaa, rannat raikuu:
Väkivalta täältä pois!

Laukku selkään, miekka vyölle,
Tulikeihäs olalle!
Vihurina veren työlle
Rientäkäämme rajalle!
Rientäkäämme j.n.e.

Meidän tääll' on niityt, pellot,
Meidän lehdot, laaksot, puut;

Meidän karjain kuuluu kellot:
Meidän maata ei saa muut.
Rientäkäämme j.n.e.

Kas, kuin sotalippu liehuu,
Entäin kohti etelää!
Kohta kyllä rauta riehuu,
Verivirrat höyryää.
Rientäkäämme j.n.e.

Marssi päälle, Pohjan poika,
Vihollista varsin luo!
Hakkaa päälle, Pohjan poika!
Luoja sulle voiton suo.
Rientäkäämme Savolaiset,
Sekä poiijat Pohjolaiset,
Myös sä, kansa Karjalan,
Vihollista vastahan!
Meidän hurraa kankaat kaikuu,
Niinkuin tuhat ääntä ois,
Vaarat virkkaa, rannat raikuu:
 Väkivalta täältä pois!

Unelmia

Kuin monta unta kullaista
On, kurja Suomi, sulle nähty,
Ja toivotusta harrasta
Kuin monta, mont' on sulle tehty!

Pois aavaan maahan Aasian
Sä täältä toivottiin takaisin,
Sun ratsus polki hiekkahan,
Ja tuuli jälkesi lakasi.

Siell' istuit luona karjaisi
Ja mietit huopasuojan alla,
Ja lapsesi ne viihdytti
Sua soittain, laulain, tanssimalla.

Ja toisen kerran lohkaistiin
Sä entisiltä juuriltasi,
Ja merten keskeen heitettiin
Näin nauttimahan onneasi.

Min suloisena saarena
Kohosit siellä lainehesta,
Ja palmut peitti varjollaan
Sua kuumen päivän polttheesta.

Omana siellä kansanas
Olostit tyytyväisin mielin,
Ei estetty siell' onneas
Ei miekoin, eikä vierain kielin.

Ja laajat lahtes ahtausi
Kaupungin, kansoin, laivoin ylpein,
Ja niin sun siell' ol' ollasi
Kuin neidon tyyntä merta kylpein.

Taas toisen kerran toivottiin
Sä kaukaisehen lännen maahan,
Ja palstat laajat lohkottiin
Kylvääsi korpeen viljavahan.

Sä maata läksit perkkaamaan
Vapautuneella voimallasi;
Maa siellä antoi antiaan
Sataisen viljan vaivastasi.

Näin hyödyit, kasvoit laajensit
Sä valtaas, maitas, mantereitas,
Ja suuret laulun sankarit
Sun helkyttävät kanteleitas.

Sun kuulus kulki maailmaan,
Ja onnen oksia sä taitoit;
Maan toista puolta ohjaamaan
Myös miehen suomalaisen laitoit.

* * *

Näin, Suomeni, on moni mies
Jo uniansa sulle nähnyt,
Ja toivotusta, ken ne ties,
Kuin monta onnellesi tehnyt.

Et koskaan näiden nähdä saa
Hourauksien totehen käyvän,
Tää köyhä maasi antamaan
On suotu sulle onnes päivän.

Tääll' olet vahvaks' varttuva,
Tääll' elos kauniiks' muutettava,
Tääll' on sun kielek kattuva,
Vapautes, valos voitettava.

Miksikä aina suret?

Immyt ainoseni, joka toivoni tähtenä tuikat,
Suomeni, miksikä niin suret ain', mitä silmäsi aina
Kylpevi kyynellen, virtana vuotavi vaan?
Miksikä mustin huntuisin sinä poskesi peität.
Silmäsi myös sulon et loistaa ilmahan suo?
Miksikä kuitenkin pimeälläkin yöllä mä aina
Kaipaus virsiä sun kuulen soittavasi?
– Surkea kohtalonen omp' armahaselleni luotu,
Riemu sen riutunut on, toivo on vaipunut myös.
Voipas, kuink' usehin kovan ankarat kuormat, Luoja,
Lapsilleis latelet, vienot he pois menehtyy!
Vienot he pois menehtyy, vaan vaipuinkin kätösensä
Nostavat taivohon päin, sielt' apuaan anoen. —
Jos rakkauteni kyllä vaan ois, niin kohtapa kaihot,
Piikani, poskiltais pilvinä pois pakeneis:
Jos vaan toivot nuo toteneisivat lämpimät, armaat,
Kohtapa kuultava ois sullekin aurinkonen;
Ei suinkaan idän ankarat tuulet pääsisi sulta
Kukkia kaatelemaan, ruusuja ryöstelemään,
Ei suinkaan suruvirtesi silloin särkisi syöntäin,
Lounas lauhkeasuu laulasi lempeä vaan. —
– Turhaan taidan toivoa, tyhjäpä tuskani lienee,
Uskoni pilveen käy, sammuu rakkauskain
Koitar oi, joka oot tulevaisien aikojen neito,
Virkko'os vienollen, lausuos, lempeä, nyt:

Onkopa sun sen armahan aamun poskia käsky
Kullin kultailla, käsky rusoin punata,
Aamun sen, jona saisi tuhatvuotisen huolien itkun
Suomeni sammuttaa, uutt' elämistä alottaa,
Päivän sen, jona tyttöni tuskia-huokuva rinta
Pääsisi kerrankaan riemua laulelemaan?
Jos päivyt tämä valkenev' ois, niin kylläpä silloin
Maaliman hämmästäis Suomeni suur' sulisuus,
Hämmästäis ihanuus, ja se kullaistan' kumarrellen
Painusi polvilleen, sammusi sen säteihin.
Mies polonen minäkin, jopa varmaan saattasi silloin
Riemuksi muuttauta mieleni murheet kai,
Pannen pois surusoittoni voisni ma huolet huutaa:
"Laske, Luojani, nyt lapsesi pois lepoon!"

Suomalainen sonetti

Ei tainnut vanha Väinämöinen luulla,
Ett' oisi kenkään laulajoista meillä
Soveltuva sonettien siteillä
Runon tekoon Kalevalaisten kuulla.

Ei istukaan käkömme mandelpuulla,
Ei Laurat meitä kohtaa kirkkoteillä; —
Ei ihme siis, jos Pohjolan rämeillä
Ei soi sonetti Arnolaisen suulla.

Suloneinen kuulla kuitenkin tuo oisi,
Ja siitä Suomalainen toivojensa
Tulelle uutta kiihoitusta toisi,

Jos kautta näiden lanlukahlettensa
Sen kieli, halvaksi havaittu, voisi
Siteistä muista päästä irrallensa.

Silloin saisi Tuoni tulla

Milloin saisi Tuoni tulla,
Mua kuolema kohata?

Silloin saisi Tuoni tulla,
Sulo kuolema kohata,
Kuin tuo tyttö suuta soisi.

Ja silloin saisi Tuoni tulla,
Kova kuolema kohata,
Kuin loppuisi laulaminen,
Väsähtäisi virren virta.

Ja silloin saisi Tuoni tulla,
Armas kuolema kohata,
Kuin näkisin näännyksistä
Suomenmaani suoriavan,
Kuin kuulisin Suomen kielen
Suomen kaiken kansan suusta.

Tuopa tuopi tuiman tunnon

Nurmell' on jo nukka päällä,
Päällä kaunis peittehensä,
Peittechellä päivän immet,
Aurinkoisen armahaiset,
Kukat kaikilla keoilla,
Lehti täysi jo lehoissa.

Jopa lammin lämmin laine
Likistävi rantaansa,
Iltavirttä veisoavi,
Kullallensa kuiskuttavi,
Kunne kulta nukkunevi,
Kaunis maa makaelevi,
Kunne itsekin ihana
Armas aaltonen nukahti,
Kullan vierehen väsähti.

Jopa linnut laulelevat,
Käköset kukahtelevat;
Mitä linnun laulaminen,
Mikä käellä kukunta?
– Toivon tult' on rinta täysi,
Lemmen liekkiä povensa,
Toivo kultansa tuloa,
Armahan alenemista,

Mieli muiskujen mehua,
Suloisuutta suuta-saannin.

Kaikki on riemu, kaikki rakkaus,
Kaikki kultien kujerrus,
Kaikki autuas ilonen,
Taivahan tulen palanta;
Missä toivo, siinä täyttö,
Missä laulu, siinä vastaus.

Tuota kuuntelin ja katsoin,
Katsoin kurja kaiken yötä,
Iloni alas aleni,
Aleni kuin allin mieli
Uiessa vilua vettä,
Toivoni tuli tukehtui,
Sammuivat suloiset suonnat,
Mieleni matala mustui,
Syämeni surkastihen,
Silmästä vetonen vieri,
Kyynel kulki kasvoilleni.

Mikä toi sen tuiman tunnon,
Mikä mustan mielialani?

Tuopa tuopi tuiman tunnon,
Tuo ainakin mustan mielen:
Milloinhan sulavi Suomi,
Milloin Suomessa syämet,

Konsahan kevät tulevi,
Konsa hanget lähtenevi
Suomen poikien povista,
Verestä viluisen kansan!

Uunna vuonna 1853

Voi, kuinka usmat raskaat, summat
Nyt kaiken ilman täyttävät!
Voi, kuink' on taivaan tähdet tummat,
Ja pilvet päivän peittävät!

Näin Maa salaisten huoliensa
Sumuja huokuu yksinään,
Ja paljoutta vaivojensa
Välistä ratkee itkemään.

Juur' tällä lailla ihmisyyden
Nyt surun sumut peittelee.
Ken näiden arvannee syvyyden,
Luvun ja määrän laskenee!

Pimeyden valt' on joukkoinensa
Lihan ja muodon ottanut,
Pahuuden herra istuimensa
Isosti ilmi nostanut.

Sen istuimensa alaiseksi
Hän ihmisyyden kahlitsee,
Ja jalkojensa astuimeksi
Valosi, Herra, vangitsee.

Kuitenkin tiedän tarkoillehen
Ja toivon turvallisesti:
Et unhota unohdukseen
Ikuiseen ihmisyyttäsi.

Sä muistat kaikki kyynелеemme,
Kuin koston päivä valkenee,
Ja juotat ne vihoilliseemme,
Ken niille nyt myhähtelee.

Ja muistat, kuinka monta kertaa
Hän meihin miekan syösnyt on,
Ja vaikk' ei aina näykään verta,
Sydän se tyhjäksi juosnut on.

Kuin liian suuren huolten painon
Sä päällemme näät karttuvan,
Ja kuin vihoillistemme vainon
Näät meitä liioin sortavan;

Juur' silloin, silloin, Herra, Sulta
Jo loppuu pitkämielisyyys;
Kovasti silloin isket tulta,
Ei kestä konnain ilkeys.

Kumohon silloin kaikki kaatuu
Valois pyhän vihoilliset,
Ja niiden neuvot maaksi maatuu,
Jos olkoot kuinka loistoiset.

Tät' aikaa meidän ootellessa
Sä meihin nöyrä mieli luo!
Ja maalla myrskyin raivotessa
Sä rauha Suomellesi suo!

Kuin 1734 vuoden laki tuli uudestaansuomennettuna ulos

Yks' rengas kahleistasi
Nyt katkes', Suomi, taas:
Selvillä sanoillasi
Nyt lak' on lukeas,
Jok' oikean ja väärän
Eroittaa toisistaan,
Ja lausuu, minkä määrän
Vapauttas sallitaan.

Despootti saattaa sortaa
Lain vangiks' allensa,
Lain muurit rikki murtaa,
Oikeuden tallata;
Hän Themis alttarilta
Voi tulen temmata,
Sen viedä ihmisiltä,
Yöks' päivän tummentaa.

Vaan vaikka hän sen heittäis
Aluenjärvehen,
Ja vuorillakin peittäis
Maan paksuun mantereen;
Niin kipinäinen sielläi

Kytisi oikeutta,
Maaailmaa ei hän vieläi
Vois ijjäks' orjentaa.

Ois Deak-Väinämöinen
Tok' vielä silloinki,
Jost' aika tumma, öinen
Tukalaks' tuntuisi:
Se pyytäisi sen sieltä
Ja syttäis jällehen,
Ja kansalaisten tieltä
Pois loistais vääryyden.

Sä, Suomalainen, kulje
Lain tietä aina vaan;
Sä älä toista polje,
Äl' itsees poljeta!
Kuin kansa eksymättä
Oikeutta noudattaa,
Ehdotta, estymättä
Perivi oikeus maan.

Äitillä on nälkä

(Kevättalvella v. 1868.)

Ah äiti armahani,
Sä, surkee Suomenmaa,
Kuin katson vaivojasi,
Sydäntän' kouristaa!

Kyll' usein uhkui ennen
Ravinto rinnoistas,
Runsaudell' äitinlemmen
Sä ruokit lapsias.

Nyt ompi kasvot kalvas,
Ja rintat tyhjät on;
Nyt silmäs, ennen valpas,
On tumma, tuikkeeton.

Sun sydäntäsi tuimaa,
Ja nälkä sull' on nyt;
Ja päätäsikin huimaa
Jo tuska yltynyt.

Oi äiti, tänne pääsi

Mun paina parmaillen',
Niin sua viihdyttääni
Ees laulan itkien!

Ees laulan, torjuks' Tuonen
Omalla kielelläs;
Jos auttais: sydänsuonen'
Puhkaisin mielellän';

Johtaisin suuhus johdon
Sulinta vertani,
Kuin tietäisin tään rohdon
Sun saavan terveeksi!

Eräs nälkätalven kuvia

(1867 vuoden lopulla.)

Oli kolkko: mä kangasta kuljin
Lumi singoten silmihin lyö;
Jop' on päiväki maillensa mennyt,
Pian jontuvi jouluinen yö. —
Kuka tuo, joka hoippuvi tuolla
Maantietä mun eelläni päin?
Koto kaukana lienevi sillä,
Joka matkall' on tuiskussa näin!

Hepo joutuen juoksi sen kiinni.
Mitä? Vaimo! Ja lapsonen myös!
"Kuhun kuljet sä, onneton äiti,
Miss' arvelet vietellä yös?
Peninkulmalt' on kummankin puolen
Talotointa, ja ummessa tie;
Pyry, yö, vilu surmasi suuhun
Sinut, surkea vaimo, nyt vie!"

"Hyvin joudanki kuolla ma kurja.
Koto kuoltuan' mullakin ois!
Liki hiipasikin Manan siipi,

Tämän lapsen kun sammutti pois;
Kipuhuns' olis syönyt se rintaa —
Mitä vielä, kun läks' veri vaan!
Se jo pääsi! Nyt hankeen sen hautaan,
Nukun luo, menen myös Manalaan!"

Valtiollista

(v. 1865.)

"Äl' usko Ruotsalaista,
Sä, suora Suomen mies;
Hän viekasta ja pettää,
Vaikk' ystävyksiä on;
Hän kielen sulta sorti,
Ol' sortaa mielenkin;
Äl' usko Ruotsalaista,
Sä, suora Suomen mies!"

Kyykäärme het näin kuiskaa
Nyt Suomen korvahan;
Min sadat vuodet liitti,
Sen syövät irralleen. —
Pois, väärät viettelijät!
Ei käy se koskaan niin!
Niin Suomen mies ei luovu
Vanhasta veljestään.

Ne on kuin kuus' ja koivu,
Jotk' yhteen kasvoivat:
Yks' tähti yltä tuikkaa,

Yks' juurten all' on maa;
Jos koivun lehvät liehaa,
Vaan kuusen humajaa,
Niin äänensä omansa
Se kuuluu kummaltai.

Yks' *Kaarle* meitä johti,
Yks' *Kusta* kumpaakin,
Yhteinen *Lützen* kenttä
Ja *Narvan* tanner on;
Ain yhdet virrat verta
Ne huuhtoi kummankin,
Ja vierekkäinpä viertiin
Pultavan hautaankin!

Niin miksi meidän kiistää
Vieraita syitä vaan!
Ei kiistä kaksi virtaa
Ves'jaosta alkaneet,
Kut kumpikin on lapset
Tään yhden lähtenen,
Vaikk' onkin äyräät toisin,
Tie toinen kummallai.

Jos Suomen kieli sortuis
Ja kansa hukkuis pois,
Ei Ruotsi rangaistusta
Ja syytä siitä saisi;
Syy ois se Suomalaisten,

Jotk' itse torkkuvat,
Tai turhin syin ja mielin
Yks' toistaan sortavat.

Siis, veikko Ruotsalainen,
Sä, vanha ystävä,
Pois kiista keskeämme!
Ja liitto lyökämme:
Jos sulta taikka meiltä
Katoisi ystävyys,
Niin silloin sydämemme
Rinnasta ratketkoon!

Meidän vieraissa-käynnit

Mikä kuuluvi kumina,
Mikä hurraus, humina
Tuolta länsituulen päältä,
Ylitse Itäisen meren,
Poikki suuren Pohjanlahden?

Sinne on joukkoja samonnut,
Tuhansia tulvaellut,
Norjanmaalta matkustanut,
Tasan tullut Tanskastakin,
Ruotsia anastamahan,
Väkevätä voittamahan;
Mutta ei nyt, niinkuin muinoin,
Entis-aikoina pahoina,
Sotimalla, sortamalla,
Ryöstämällä, raastamalla,
Vaanpa kättä antamalla
Velikansa veljellensä.
Pois on kaatunut käsistä
Sodan ankarat asehet:
Pikarit pivoiss' on heillä.
Sarkat suuret saapuvilla,
Joista juovat ystävyyttä,
Verestävät veljeyttänsä,
Kauan outoin' oltuansa,

Eksyksiss' elettyänsä
Veli toinen veljestänsä,
Heimos heimokunnastansa.

* * *

Samoinpa tuli sanomat,
Viestit vieri Venäjältä,
Kansaisesta kaupungista,
Moskovasta mahtavasta,
Jotta kulki joukko suuri
Venäläisten veljeksiä
Etelästä etempätä,
Slavilaisia samosi
Oppimass' omaisiahan,
Toisiansa tuntemassa.
Paljon piiruja pitivät.
Suuren joukon juhliansa,
Suunsa puhtaaksi puhuivat,
Sydämensä sytyksiin;
Ystävydess' yhdistivät
Sulosanoilla sitoivat
Luojan luomaiset sitehet,
Kaikkivallan vahvistamat,
Joit' oli aika auki saanut,
Onnen retket ratkellehet.

* * *

Niin mihinkäs me menemme,
Suomalaiset suoriamme?

Onhan meilläkin omoa
Sukuamme sangen suurta,
Laajoa lajipereä
Yltäkyllin ympärimme,
Mennä vieraiks' vaikka minne.
– Lähdemmekö Lapinmaahan?

Lähtenemme Lapinmaahan.
Lappalainen, laiha poika,
Vesisilmä, vääräsääri,
Nokisella nuotiolla
Tuiman tunturin selällä
Pian laittavi pitonsa,
Joutuisasti juominkinsa:
Ulos veitsensä vetävi,
Pitkän puukon paljastavi.
Jolla juhdan teurastavi,
Poron kaulan katkaisevi;
Veren korjaa kaukalohon,
Taljan päältä tempoavi,

Lihat taiten leikkelevi,
Rasvat luopi lautaiselle:
"Syö nyt, serkku, juo nyt, serkku,
Pidä pitoja hyviä;
Syö tuota sydänytyä,
Munuaista maksan kanssa,
Tahi keuhko kelvanneepi,
Vaiko aivoista alotat,
Tahi tahtonet lihoa
Luun luota, liki kuvetta,
Tai takoa lautaiselta?
Sitten syötyäs lihoa,

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.